

ЛІТЕРАТУРА

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – М.: Государственное Социально-Экономическое Издательство, 1935. – Т. 2. – 372 с.
2. Тейлор Ф. Административно-хозяйственная организация промышленного предприятия / Ф. Тейлор. – М.: Л.А. Левенстерн, 1912. – 137 с.
3. Тейлор Ф.У. Менеджмент / Ф.У. Тейлор; пер. с англ. – М.: Контролинг, 1992. – 319 с.
4. Толковый словарь русского языка / [под ред. Д.Н. Ушакова]. – Т. 1. – М.: Мысль, 1935. – 1200 с.
5. Стариков Ю.Н. Курс общего административного права: в 3 т. / Ю.Н. Стариков. – Т. 2: Государственная служба. Управленческие действия. Правовые акты управления. Административная юстиция. – М.: НОРМА, 2002. – 600 с.
6. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: [підручник] / О.М. Бандурка. – Х.: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.
7. Манохин В.М. Советская государственная служба / В.М. Манохин. – М.: Госпечать, 1966. – 196 с.
8. Воробьев В.А. Советская государственная служба (административно-правовые аспекты) / В.А. Воробьев. – Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского университета, 1986. – 128 с.
9. Про дипломатичну службу: Закон України від 01.02.2002 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 5. – Ст. 29.

УДК 347.73

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ В БАНКІВСЬКОМУ КОНТРОЛІ

Тищенко А.О., здобувач

Харківський національний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено аналізу правових засад обліку в банківському контролі. Автором розглянуто застосування обліку як методу фінансового контролю, враховуючи останні зміни законодавства України.

Ключові слова: банківська система, контроль, облік, правове регулювання, законодавство, законність, фінансова дисципліна.

Тищенко А.А. ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ УЧЕТА В БАНКОВСКОМ КОНТРОЛЕ / Харьковский национальный университет внутренних дел, Украина

Статья посвящена анализу правовых основ учета в банковском контроле. Автором рассмотрено применение учета как метода финансового контроля, учитывая последние изменения законодательства Украины.

Ключевые слова: банковская система, контроль, учет, правовое регулирование, законодательство, законность, финансовая дисциплина.

Tishchenko A.A. LEGAL BASIS OF ACCOUNTING IN BANK CONTROL / Kharkiv national university of internal affairs, Ukraine

The author performs an analysis of banking supervision as one of the types of financial supervision, defines accounting and describes particularities of accounting as specific method of financial monitoring in banking sector. The research is relevant due to the fact that the banking supervision in Ukraine can not be considered ideal and requires continuous improvement of forms and methods of its implementation. Deepening of global crisis affected the banking sector, and this in turn increased the importance of banking supervision. A theoretical understanding of the problems related to implementation of banking monitoring can improve its functioning.

The article proves that accounting is a specific method of financial control which is carried out in two ways:
a) accounting entities when entering the information about them into appropriate registers and making

changes in accounting records; b) accounting objects (money, material resources) that are related to money flows.

The author considers various actions for implementation of accounting as a method of banking monitoring. According to the Law of Ukraine "On the National Bank of Ukraine" banking monitoring is a part of banking regulatory system, one of the functions of the National Bank of Ukraine that is aimed to provide adhering of banks and other entities subjected to the National Bank of Ukraine to Ukrainian legislation and standards in order to ensure stability of the banking system and to protect the depositors and creditors of the bank.

The author offers a definition of accounting in banking monitoring as the sequence of actions of NBU and commercial banks concerning registration, re-registration or de-registration of entities and objects subjected to accounting in these banks. It also includes the NBU and commercial banks monitoring of appropriate registers. Actions of the NBU, commercial banks and those entities under control which provide definite information for accounting are also considered as accounting.

The following three stages in banking monitoring have been considered in the article: 1) registration of entities and objects subjected to registration; 2) clarification and correction of information concerning the entities and objects that are to be recorded, and 3) removal of the entities and objects subjected to accounting from the register. The tasks and functions of the authorized entities at each stage of accounting in banking monitoring have been set.

The examples of accounting practice in banking monitoring analyzed in the article indicate a lack of accounting implementation though it is a powerful method of financial control, particularly in the banking sector. The author offers the ways for its further improvement.

Key words: banking system, control, accounting, legal regulation, legislation, law, financial discipline.

Функціонування банківської системи можливе лише за умови належного здійснення банківського контролю. Такий контроль здійснюється Національним банком України та іншими суб'єктами, наділеними відповідними повноваженнями. Банківський контроль в Україні не можна визнати ідеальними, а тому він вимагає постійного удосконалення форм та методів його реалізації. Будучи специфічним видом фінансового контролю, він здебільшого розглядається лише як банківський нагляд. Вважаємо «банківський контроль» ширшим поняттям, ніж «банківський нагляд». Дослідження нагляду здебільшого присвячено діяльності Національного банку України, наше ж дослідження буде дещо ширшим, проте буде стосуватися лише питання правових засад обліку в банківському контролі.

Незважаючи на значну увагу з боку наукової спільноти, засади обліку як методу фінансового контролю, що застосовується, зокрема, у банківському контролі розкриті ще не достатньо, відсутні дослідження, акцентовані саме на облік у банківському контролі. Світова криза, що зростає, вплинула і на банківську сферу, що у свою чергу підвищило значення банківського контролю. Лише теоретичне осмислення проблем, що виникають при здійсненні банківського контролю, дадуть можливість удосконалити його організацію. Зазначене й зумовило вибір теми статті та її актуальність.

Концептуально проблеми застосування обліку в банківському контролі останні роки не вивчалися в юридичній науці. Окремим питанням банківського контролю, як інституту фінансового права та виду фінансового контролю присвячено низку робіт. Даню проблематику займалися: Ф.Ф. Бутинець, О.П. Гетманець, І.Б. Заверуха, Є.В. Карманова, О.І. Лаврушин, А.О. Монаєнко, В.М. Попович, Л.А. Савченко, В.С. Симов'ян та інші. Проте в цих дослідженнях питання обліку як методу фінансового контролю, що застосовується, зокрема, в банківському секторі, не знайшло свого відображення.

Метою статті є аналіз банківського контролю як різновиду фінансового і надання його визначення, а також аналіз особливостей обліку, як спеціального методу фінансового контролю в банківському секторі.

Перш ніж з'ясувати правові засади обліку в банківському контролі слід визначити суть самого поняття банківського контролю, як сфери застосування обліку. Аналіз сутності банківського контролю слід робити виходячи з того, що він здійснюється щодо певного конкретного об'єкту контролю та здійснюється уповноваженими суб'єктами спеціальної компетенції.

Оскільки банківський контроль як фінансово-правовий інститут є недостатньо вивченим, існує різні його трактування. Здебільшого в них акцент робиться на контрольні функції НБУ щодо валютних, кредитних, фінансових, розрахункових та інших операцій, які здійснюються банківсько-фінансовими та іншими підприємницькими структурами [1].

Проте наряду з НБУ банківський контроль уповноважені здійснювати й інші контролюючі суб'єкти, як-то: спеціальні відділи, що створені в його територіальних управліннях, служби внутрішнього аудиту відповідних банківських установ та аудиторські фірми. Їх діяльність полягає у перевірці дотримання банківського законодавства з метою забезпечення безпеки та фінансової стабільності банківської системи, захисту інтересів вкладників та кредиторів [2, 145]. Ще в більш широкому тлумаченні банківського контролю до контрольної функції НБУ додається також контроль банку за цільовим використанням виданих кредитів або за витрачанням коштів неплатоспроможного боржника до визнання його банкрутом.

Відтак, вважається, що банківський контроль реалізується через: 1) діяльність НБУ в частині оперативного реагування на факти порушення банківськими установами адміністративно-правових норм шляхом впливу на стратегічні рішення банку як суб'єкта господарювання та інших суб'єктів господарювання з метою забезпечення стабільного розвитку банківської системи України; 2) діяльність комерційного банку з виконання контрольних функцій, у рамках банківської системи, пов'язана з контролем за належним виконанням банківських нормативів та вимог банківського законодавства суб'єктами господарської діяльності. З напрямків банківського контролю виділяють контроль: за веденням касових операцій на підприємствах; під час проведення кредитних операцій; під час проведення гарантійних операцій; валютних операцій. Одним із визначень, що охоплюють зазначені суб'єкти та сфери контролю, є визнання банківського контролю системою економіко-правових заходів уповноважених державних і недержавних контролюючих суб'єктів, спрямованих на забезпечення законності, ефективності і результативності поведінки учасників банківської діяльності з метою організації стабільної банківської системи, захисту інтересів вкладників і кредиторів банку, репутації фінансової установи і ефективної фінансової політики держави [3].

Визначаючи правові засади обліку в банківському контролі, слід визначити суть цього методу фінансового контролю та випадки застосування в банківській сфері. Перш за все, відмітимо, що сутність фінансового контролю полягає в тому, що він є спеціальним державним контролем, здійснюваним як діяльність фінансових органів і їх посадовців по забезпеченню законності, фінансової дисципліни і доцільності при мобілізації, розподілі і використанні централізованих і децентралізованих грошових фондів і пов'язаних з ними матеріальних коштів. Тобто облік у банківському контролі як метод фінансового контролю в даному випадку використовується на стадіях мобілізації, розподілі і використанні цих грошових фондів. Найбільшу зацікавленість науковців викликає облік в банківському контролі на стадії мобілізації централізованих і децентралізованих грошових фондів. Облік є специфічним фінансово-контрольним методом який здійснюється по двох напрямках: а) облік зобов'язаних осіб при включенні даних про них у відповідні реєстри, внесенні змін в облікову документацію; б) облік об'єктів (грошових коштів, матеріальних ресурсів), з якими зв'язуються виконання обов'язків, пов'язаних з процесом руху грошових фондів.

Таким чином, облік у банківському контролі являє собою встановлену законодавством послідовність дій НБУ та комерційних банків щодо здійснення реєстрації, перереєстрації або зняття з реєстрації суб'єктів та об'єктів, які підлягають обліку в цих банках, а також діяльності НБУ та комерційних банків з ведення відповідних реєстрів. Надане визначення доцільно встановити в ст.1 Закону про Національний банк України «Терміни та поняття», оскільки обліком в банківському контролі є дії НБУ, комерційних банків та дій підконтрольних суб'єктів, які надають певні відомості для здійснення обліку.

Облік у банківському контролі здійснюється в 3 стадії: 1) постановка на облік суб'єктів та об'єктів, які підлягають обліку; 2) уточнення, корегування відомостей про суб'єктів та об'єктів, які підлягають обліку; 3) зняття з обліку суб'єктів та об'єктів, які підлягають обліку.

Облік у банківському контролі включає в себе як реєстрацію суб'єктів та об'єктів, які підлягають обліку, так і створення інформаційної бази та подальшу аналітику взятої на облік інформації. Він застосовується в діяльності НБУ та комерційних банків при здійсненні реєстрації суб'єктів та об'єктів, які підлягають обліку в цих банках (наприклад, платників податків) або в інших випадках, визначених чинним законодавством [4, 67-68].

Згідно із Законом України «Про Національний банк України» банківське регулювання є однією із функцій Національного банку України. Вона полягає, зокрема, і в здійсненні банківського

нагляду, тобто системі контролю та активних впорядкованих дій Національного банку України, спрямованих на забезпечення дотримання банками та іншими особами, стосовно яких Національний банк України здійснює наглядову діяльність законодавства України і встановлених нормативів, з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників та кредиторів банку [5, ст.1]. Згадуваний контроль передбачає застосування низки методів банківського контролю. Облік є одним із них.

Моніторинг процесів, що мають місце у банківській сфері на різних стадіях функціонування банків, а саме: створення нових банків та їх установ, діяльності банків, реорганізації та ліквідації банків [6, 47-48], здійснюваний Національним банком України включає й створення відповідних реєстрів. Тут і реєстрація новостворених банків та їхніх установ, реєстрація їх реорганізації та ліквідації.

Встановлюючи в Законі України «Про банки та банківську діяльність» повноваження Національного банку України щодо регулювання банківської діяльності та банківського нагляду, законодавець до форм адміністративного регулювання відніс питання реєстрації банків і ліцензування їх діяльності [7, ст.66].

Перш за все слід відмітити, що сам облік у банківському контролі починається вже з моменту створення банку, адже відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банком є юридична особа, яка на підставі банківської ліцензії має виключне право надавати банківські послуги, відомості про яку внесені до Державного реєстру банків. Державний реєстр банків – це реєстр, що ведеться Національним банком України та містить відомості про державну реєстрацію всіх банків. Державна реєстрація державних банків здійснюється відповідно до законодавства з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців з урахуванням особливостей, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність». Уповноважена засновником особа подає документи для проведення державної реєстрації юридичної особи, яка має намір здійснювати банківську діяльність, після погодження Національним банком України статуту цієї особи.

Тобто існування банку неможливе без його реєстрації та подальшого обліку. Взагалі слово «банк» та похідні від нього дозволяється використовувати в назві лише тим юридичним особам, які зареєстровані Національним банком України як банк і мають банківську ліцензію. Тому в законодавстві визначено, що юридична особа набуває статусу банку і право на здійснення банківської діяльності виключно після отримання банківської ліцензії та внесення відомостей про неї до Державного реєстру банків [7, ст.2, 17].

Національний банк України вносить відомості про юридичну особу до Державного реєстру банків одночасно з прийняттям рішення про надання банківської ліцензії. Представництво іноземного банку акредитується через внесення відповідного запису до Державного реєстру банків.

Юридична особа, яка має намір здійснювати банківську діяльність, зобов'язана протягом року з дня державної реєстрації подати Національному банку України документи для отримання банківської ліцензії. Національний банк України вносить відомості про юридичну особу до Державного реєстру банків одночасно з прийняттям рішення про надання банківської ліцензії. На підставі письмового повідомлення банку Національний банк України включає відомості про відокремлені підрозділи банку до Державного реєстру банків. Акредитація філії іноземного банку здійснюється шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру банків та видачі банківської ліцензії [7, ст.23, 24].

Ліквідація банку також безпосередньо пов'язана із внесенням змін до відповідних реєстрів. Лише з дня внесення запису до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців процедура ліквідації банку вважається завершеною, а банк ліквідованим. Національний банк України вносить запис до Державного реєстру банків про ліквідацію банку на підставі отриманого від Фонду гарантування вкладів фізичних осіб рішення про затвердження ліквідаційного балансу та звіту ліквідатора [7, ст.77].

Слід також згадати міжнародну кооперацію органів нагляду, яка відбувається в рамках Базельського комітету з питань банківського нагляду. Вироблені комітетом документи стали визначальними для банківського регулювання більшості країн світу, зокрема, такі документи як

«Базель I», Основні принципи ефективного нагляду, «Базель II». Одним із принципів нагляду визначено те, що органи нагляду (зокрема, в Україні НБУ) повинні пересвідчитися в тому, що кожний банк належним чином здійснює бухгалтерський облік операцій відповідно до положень та практики ведення бухгалтерського обліку, що широко застосовується у світовій практиці, та оприлюднює на регулярній основі фінансову звітність, яка достовірно відображає його фінансовий стан та прибутковість. Мова йде про бухгалтерський облік, який є об'єктом банківського контролю. Банки організують бухгалтерський облік відповідно до внутрішньої облікової політики, розробленої на підставі правил, встановлених Національним банком України відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Бухгалтерський облік забезпечує своєчасне та повне відображення всіх банківських операцій та надання користувачам достовірної інформації про стан активів і зобов'язань, результати фінансової діяльності та їх зміни.

В Україні встановлення для банків правил проведення бухгалтерського обліку і звітності є однією з функцій Національного банку України. НБУ встановлює обов'язкові для банківської системи стандарти та правила ведення бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що відповідають вимогам законів України та міжнародним стандартам фінансової звітності. Крім того, НБУ створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних та облікових систем [8, ст.7, 41, 68].

На підставі правил, встановлених Національним банком України відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, банки розробляють внутрішню облікову політику відповідно до якої організують бухгалтерський облік. Цей облік забезпечує своєчасне та повне відображення всіх банківських операцій та надання користувачам достовірної інформації про стан активів і зобов'язань, результати фінансової діяльності та їх зміни [7, ст.68].

Настанови Базельського комітету з політики «знати свого клієнта» містяться положення щодо обліку в банківському контролі. Такі настанови, зокрема, стосуються ідентифікації та обліку клієнтів, збільшення зусиль фінансових установ у виявленні підозрілих операцій та інформуванні про них, а також заходів щодо країн із неадекватними засобами проти відмивання грошей [9]. Тобто на банки покладено обов'язок ідентифікації та обліку клієнтів, що в подальшому використовується, наприклад, для виявлення рахунків осіб, що не сплатили податки.

У свою чергу органи державної податкової служби мають право одержувати безоплатно від установ Національного банку України та банків довідки та/або копії документів про наявність банківських рахунків, а на підставі рішення суду – інформацію про обсяг та обіг коштів на рахунках, у тому числі про ненадходження у встановлені терміни валютної виручки від суб'єктів підприємницької діяльності.

Облік як методу фінансового контролю застосовується і під час обліку платників податків. Так, облік платників податків ведеться в органах державної податкової служби. Однією з підстав для внесення змін до облікових даних платників податків є інформація банків та інших фінансових установ про відкриття (закриття) рахунків платників податків [10, п.66.1.2 ст.66]. Така інформація надається з власних реєстрів клієнтів банку.

Забезпечення законності, фінансової дисципліни і доцільності при мобілізації коштів до централізованих і децентралізованих грошових фондів держави досягається і через фінансовий контроль у банківській сфері. Наприклад, банки зобов'язані надіслати повідомлення про відкриття або закриття рахунка платника податків – юридичної особи, у тому числі відкритого через його відокремлені підрозділи, чи самозайнятої фізичної особи до органу державної податкової служби, в якому обліковується платник податків, протягом трьох робочих днів з дня відкриття/закриття рахунка. За невиконання вимог до відкриття та закриття рахунків платників податків у банках останні несуть відповідальність. Зокрема, стаття 118 Податкового кодексу України передбачає відповідальність за порушення строку та порядку подання інформації про відкриття або закриття банківських рахунків, стаття 128 Податкового кодексу України визначила відповідальність за неподання або подання податкової інформації банками чи іншими фінансовими установами з порушенням строку, визначеного Податковим кодексом України, органам державної податкової служби.

Також відмітимо, що інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної податкової служби здійснюється через збір податкової інформації від банків про наявність та рух коштів на рахунках платника податків. Інформація на запит органу державної податкової служби надається Національним банком України, іншими банками безоплатно в порядку і обсягах, встановлених Законом України «Про банки і банківську діяльність».

Ще одним видом обліку в банківському контролі є створена Національним банком України за участю банків єдина інформаційна система обліку позичальників (боржників), які мають прострочену заборгованість за кредитами, наданими банками (ЄІС «Реєстр позичальників»). Цей облік створено відповідно до статті 6 Закону України «Про Національний банк України» з метою підвищення надійності банків, зміцнення довіри до банків та банківської системи, зменшення ризиків, що виникають при обслуговуванні клієнтів.

До ЄІС «Реєстр позичальників» підключаються банки, котрі уклали договір з Національним банком України про надання інформаційно-довідкових послуг через цю систему. З моменту підключення банк регулярно надає інформацію про своїх ненадійних клієнтів і несе повну відповідальність згідно з чинним законодавством за достовірність наданої інформації. Для забезпечення конфіденційності всі файли інформаційного обміну обробляються електронними засобами захисту інформації, розробленими в Національному банку.

НБУ регламентує і забезпечує функціонування ЄІС «Реєстр позичальників», гарантує її надійність і безпеку, організовує підключення банків до системи відповідно до чинного законодавства, вносить зміни в порядок функціонування системи, забезпечує зберігання інформації в базі даних. Інформація, що зберігається в ЄІС «Реєстр позичальників», становить банківську таємницю. Банки-учасники активно користуються інформаційно-довідковими послугами цього обліку [11].

Наступним моментом, що слід відмітити при розкритті питання обліку в банківському контролі, це те, що сам цей контроль здійснюється в окремих випадках, зареєстрованими суб'єктами. Таким є Реєстр аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків. Підтвердженням отримання заявником свідоцтва або дубліката про включення до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, є внесення до книги обліку свідоцтв [12].

Щорічно кожен банк зобов'язаний забезпечити проведення перевірки фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності аудиторською фірмою. Така перевірка здійснюється на відповідність законодавству України, у тому числі нормативно-правовим актам Національного банку України, нормам та стандартам аудиту, затвердженим Аудиторською палатою України згідно з міжнародними стандартами аудиту та етики. Право на проведення аудиторської перевірки банку має аудиторська фірма, внесена до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, що ведеться Національним банком України.

Національний банк України своїми нормативно-правовими актами визначає порядок ведення та включення до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків. Цей реєстр аудиторських фірм щорічно публікується в офіційному виданні Національного банку України – журналі «Вісник Національного банку України» [7, ст.70].

Відносно банку контроль може бути не тільки зовнішнім, а й внутрішнім. Діяльність банку контролюється з боку Правління (Ради директорів) банку та його функціональних підрозділів. Його постійно здійснює головний бухгалтер щодо правильності та законності відображення в обліку всіх банківських операцій. Головні бухгалтери банків, їхні заступники, начальники відділів та інші працівники, на яких покладено обов'язки подальшого контролю, повинні систематично перевіряти стан обліково-операційної роботи. Також, одним з основних завдань внутрішнього аудиту банку є оцінка і контроль правильності та законності відображення в обліку і звітності банківських операцій.

Джерелами інформації під час здійснення як фінансового, так і банківського контролю, є дані фінансового обліку та фінансової звітності підприємства.

Не можна ототожнювати внутрішній контроль і внутрішній аудит. Внутрішній аудит є контролем за станом внутрішнього контролю, тобто тим, як керівництво та працівники банку

виконують обов'язки щодо законного, правильного, об'єктивного проведення операцій, відображення їх в обліку, складання звітності та інше [13].

Підсумовуючи, відмітимо, що облік як метод фінансового контролю досить широко застосовується, зокрема, у банківському секторі. Проте наведені приклади застосування обліку в банківському контролі свідчать про недостатньо розроблений механізм його впровадження, що потребує подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна енциклопедія [Електронний ресурс] // Словopedia. – Режим доступу: <http://slovopedia.org.ua/38/53393/377555.html>.
2. Савченко Л.А. Правові проблеми фінансового контролю в Україні: монографія / Леся Анатоліївна Савченко. – Ірпінь: Акад. держ. податкової служби України, 2001. – 407 с.
3. Симов'ян В.С. Проблеми визначення поняття «банківський контроль» в науці фінансового права [Електронний ресурс] / Ваграм Саркісович Симов'ян // Європейські перспективи. – 2011. – № 1. – С. 120-124. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_1_1/Simovyan.pdf.
4. Роль В.Ф. Фінансове право: навч. посіб / В.Ф. Роль, В.В. Сергієнко, С.М. Попова – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 392 с.
5. Про Національний банк України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
6. Міщенко В.І. Банківський нагляд: навчальний посібник / В.І. Міщенко, А.П. Яценюк, В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва. – К.: Знання, 2004. – 406 с.
7. Про банки і банківську діяльність: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.
8. Про Національний банк України: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.
9. Належне ставлення банків до клієнтів (стандарти Базельського комітету банківського нагляду: рекомендації від 01 жовт. 2001 р. / Банк міжнародних розрахунків [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_333/print1330169370678327
10. Податковий кодекс України від 2 груд. 2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13-17. – Ст. 112.
11. Інформація про функціонування ЄІС «Реєстр позичальників» за станом на 01.10.2012 [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Національний банк України. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36809&cat_id=36799
12. Про затвердження Положення про порядок ведення Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків: Постанова правління Національного банку України від 17 лист. 2011 р. № 410 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 98. – Стор. 57 – Ст. 3579.
13. Ступак А.С. Правові основи банківського контролю: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 / Андрій Сергійович Ступак; Київський Міжнародний Ун-т. – К., 2011. – 218 с.
14. Науково-практичний коментар до Податкового кодексу України: в 3 т. / кол. авторів [заг. редакція, М.Я. Азарова]. – К.: Міністерство фінансів України, Національний університет ДПС України, 2010. – 2389 с.